

Ajánlás

Azok közé a szerencsések közé tartozom, akik igen tehetséges asszonyok megindító életrajzi vallomásait gondozhatták. Ezek között van Kocsis Rózsi is, akinek immár 5 kötetét gondoztam. Mindegyik kötete életének egy-egy periódusáról számol be. E kéziratokból eddig kettő jelent meg. Az Olvasó talán még emlékszik éppen az Erdélyi Gondolatnál 1997-ben megjelent kötetére.

Az alábbi válogatás a legutolsó, 5-ik kéziratából való, amely a legfrissebb munkája volt. Miként a többi könyvét is, ez a csodálatos parasztasszony egyfajta íráskényszerből írta.

Erre az íráskényszerre az immár 47 éves szellemi fogyatékos fia miatt érzett anyai fájdalom készítette, melyet még az sem törölhetett el, hogy két igen tehetséges — író és művész — fia is van. Így írta meg közel fél évszázados visszaemlékezését arról a periódusról, amikor kisfia 3 éves korában egy baleset áldozata révén vált beteggé. Ez váltotta ki belőle mindazokat a fájdalmas és fojtogató emlékeket; egyben pedig kétségbeesésében is fel-feltörő reménységet, hiszen újból és újból próbált hinni gyermeke gyógyulásában.

Ez az újabb regénye is a paraszti gondolkodásnak, a házassági kapcsolatnak is hű tükre. Ebből az életrajzi vonatkozású kötetből való az alábbi elbeszélés is, melynek címét — miként a többi elbeszélésének is — maga adta meg.

NAGY OLGA

Kocsis Rózsi

Jobban lesz a gyermek?

Megbeszéltük a tejeskocsi söfőrével, hogy vigyen be Szamosújvárra az állomáshoz. Megyek, viszem a fiamat egy gyermekorvoshoz. Kora reggel eljött édesanyám nálunk.

— Né, készen lettek a párnák!

— Hármat varrtam, apád csak egyet tud. Nem kell mindent az orruk hegyére akasztani az embereknek! Aztán meg el is dicsekedne vele. Tudod, két rámán

varrtam. Ha otthon volt ü, azt varrtam, amiért pénzt kapok. Ha elment otthonról, hamar elővettem a másik rámát bentről, nagy ágy alól. Olyan katipila vén ember, sze' tudod te lányom. Né, milyen szép ez a szekfüves diványpárna! Ez poharas, ez tulipános. Aztán még egy kis megspórolt pénzem is van. Né, tedd el és vegyél a drága betegünknek azt, amit megkíván.

Bejött az uram.

— Né, van mit vegyek az orvosnak! De a másik kettőt eldugtam én is, nehogy visszamondja apámnak. Közben csomagolok, odateszek két diványpárnát. Jön apám.

— Jó reggelt! János, te is méssz Rózsival? — kérdi az uramtól.

Én már egy hete mondogatom: „Szeretném, ha te is jönnél velem, János!” Semmit sem felel rá. Én még azért sem mondom többet. Ha neki nem jön úgy, hogy jöjjen, hát maradjon itthon.

— Ha a gyermekekről van szó — folytatja apám —, nem is vagytok olyan elesettek. Te János, te vagy az apja a gyermeknek, te beszélj az orvossal.

Apám mind mond neki, én meg azon mérgelődök, hogy hogyan is lehet egy ilyen szép ember olyan erős, kemény, mint egy vasdarab. Jobb neki itthon végezni a dolgot, minthogy ezzel a beteg fiával mérgelődjen. Nincs türelme hozzá. Jaj, de ezt nem szabad anyám tudja!

— Édesapám, hagyja ke! — hajtogatom nagy mérgemben. — Nincs pénz, s az út pénzbe kerül.

De már mosolyog is. Újból egyedül indulok neki az útnak. Pedig másképp vagyok, azt is jól tudja az uram. Ez azért csak fáj nekem, de kényszerből ne jöjjön.

— Na, mi megyünk, csókold meg édesapádat kicsi fiam!

— Mi is elkísérjük — mondja anyám.

Apám már el is vitte a kicsi csomagomat: a ruhatarisnyát a hóna alá kapta.

— Gyere kicsi Pista, fogd meg a kezemet, olyan szép helyre visz téged édesanyád.

— Kincses Kolozsvárra megyünk — magyarázza anyám a gyermeknek, s már mennek is kifelé az utcaajtón.

Én az uramtól búcsúzom, akinek a kezében van már a veder.

— Megyek én is, hogy itassam meg az állatokat — mondja.

Én kacagva csókolom meg, ő is visszakacag, de mégis úgy érzem, mintha pofon vágott volna. Jött, hogy jól megrázzam. Bár a piacig elkísérhetett volna. Ez az itatás is elmaradhatott volna. Akár most, akár tíz perc múlva itat, nem mindegy? De ezt sem szabad megtudják anyámék! Mit is mondott a napokban anyám? „Az olyan emberek a legőszintébbek, mint a te urad. Te olyan vagy, mint apád. Ti ketten le tudnátok hízelegni még a fényes napot is az égről. Úgy kimutatjátok, hogy el is hiszi az ember, hogy szeretitek, pedig nem úgy van. Hej, ismerem én már jól az apádat: »Kicsi Rózsí így, kicsi Rózsí úgy!» Vagy: »Szép feleségem«, és én már tudom, hogy pénz, vagy tojás kell neki pálinkára, vagy szivarra” — jutottak eszembe ezek a szavak.

Talán én várok túl sokat az uramtól? — gondoltam. Az elébb még utánunk kiáltotta: „Ügyeljete magatokra kicsi Rózi!” De én hátra sem néztem. Miért nem kísért fel? Azért innen, a piac sikátorából csak visszaneztek. Most hajtja a marhákat itatni. Intek neki, visszaint. Így most biztosan megkérdezi az orvosnő, hogy özvegy vagyok-e. A többi orvos megkérdezte. Én ilyenkor összerezzelve hebegem:

— Tudják, hogy van falun, sok a mezei munka.

Ők kedvesek, de én lélekben szinte felkiáltok: „Nem igaz! Nem igaz! Nem a mezei munka! Egy napot tudna szakítani...”

Újból úgy érzem, hogy egyedül vagyok. De nem, itt a barátom, a bánat. Az nem hagy magamra. „Menj innen, menj!” — megrázom a vállamat, mintha leráznám magamról a bánatot. Kiegyenesedek, s máris kacagásra vonom el a számomat. Rajtam ne sajnálkozzanak!

Anyámék a gyermekkel már fenn vannak a piacon, én egy hajításnyira vagyok tőle. Hát persze, el kellett búcsúznom az uramtól. S még én kell hálás legyek nekik, mert elhagyja, hogy elvigyem a gyermeket az orvoshoz. Újból megrázom a vállamat. Félre bánat! A gyermek előmbe szalad. Én kacagva ölelem át.

Fenn vagyunk a piacon. Most rakják fel a tejet, zörögnek a nagy kandérok.

— Szervusz Kocsis Rózi!

— Szervusz Víg Kali!

Kali lánykori barátnőm, egész közel jön hozzám. Csípőre tett kézzel beszél, s közben nézegeti a fiamat. Az első kérdés:

— Hol az urad? Vagy anyádék mennek veled?

Kali még csípőbre illeszti a kezét, nagy, éles a beszéde:

— Te Rózi, az én fiam egyszer volt olyan nagy beteg, de az én uram felkapta, s úgy futott vele az orvoshoz. Pedig tudod, nem is olyan fiatal az én uram: husz év különbség van köztünk. De az nem hagyná, hogy egyedül vigyem a gyermeket.

— Pü-pü, de szép ez a gyerek! — köpdösi Kali a fiamat —, de nagy ördög!

A fiam kezd köpni Kali felé, de legszívesebben megrúgná. Vagy megharapná, de én visszafogom őt. Lehajlok hozzá:

— Gyere, üljünk be a kocsikabinjába!

A fiam jön, de csak félrecavert fejjel, mert még mindig Kalit nézi. Nem tudom vele megértetni, hogy ez a köpés az ígézet ellen van.

Az utolsó kandért is feltették. Én a kabinban ülök, a fiam az ölemben. A két kezét fogom, mert minden iratot leseperne itt előttünk a kabin ablakából.

Jön a csarnokos Juhos András. Ez Kocsis Katinak, az én nénémnek a férje. Engem fenyeget:

— Te, te nagyokos! Miért nem hagytad, hogy az urad is veletek menjen? Sze már nagy ez a gyermek, nehezen bírsz vele. Te, amilyen kicsi vagy, olyan nagy okosnak tartod magad. A fiamat is fenyegeti. A gyermek is visszafenyegeti. Én mit tehetek mást, elhúzom a szám, és mosolyogva integetek a szüleimnek és a fenyegető sógoromnak.

Igen, ez az én testvérem ura, ez egy bolond gyermekszerető apa. Ez megmentette a hat éves leánykáját. Most is látom, hogy rohant be hozzánk a gyermekkel a karján. Az már ájultan hörgött, keze, lába már lelógott. Letette az ágyra.

— Hamar adjatok fotogémet! — ordibált. — Nem, nem nézhetem el, hogy a drága leányom a karom közt fulladjon meg! — kiáltotta izgatottan. — Ez torokgyík, ez nagy járvány most a faluban, itt kapta el — magyarázta, s közben kikapta a zsebiből a zsebkendőjét, rátekerte egy kanál nyelire, jól leöntözte petróleommal, majd bedugta a hörgő gyermek szájába, és jól megkeverte. A gyermeket az öliben hasra fektette. Véres, vizenyős lé jött ki a száján. Ezt háromszor megismételte. A gyermek felsóhajtott, és kezdett rendesen lélegzeni. Kereken nézett a házban, és már nem volt olyan túl piros a színe. A sógor visszacsavargatta a nagy pokrócba, és máris futott vele az orvoshoz. A gyermek megmaradt, és óvónő lett belőle...

Bezzeg az én testvérem meghalt a torokgyíkban azokban a napokban. Pistának hívták. Nagyon szerettem, azért kereszteltem a kicsi fiamat is Pistának. Mindent meg fogok tenni ezért az én beteg kicsi fiamért...

— Ülj szépen, te gyermek! — szólok rá a fiamra. Ahogy a kocsi dökög a rossz, feltört úton, úgy himbálja magát. Hol az egyik kocsiba csapja magát, hol a másikba.

— Eszel? Kibontjuk a tarisznyát. — Né, sütöttem csörögét, na nézd, milyen szép piros. Fogd meg és egyél! — biztattam. Gondoltam, hátha abbahagyja ezt a hintázást; de még azért sem hagyta abba. A söfőr is rászólt:

— Ülj helyt, megfájdul anyádnak a karja!

— Né, egyed a csörögét! — biztatom. — Faljál egyet! Kikapja a kezemből és az ablak üvegébe vágja, velünk szembe.

— Na, ha nem kell, ne egyél — mondom neki. Közben egyik kezemmel lefogom a fiam kezét és az ablakból leszedem a csörögét. A kötényem sarkával, jobb kézzel próbálom letörölni a cukros, olajas foltot az ablakszemről, de közben mondom:

— Nézzünk ki az ablakon, mert itt szokott lenni a fűben kicsi nyúl! Né, ott a bokorban van!

Nem merek a söfőrré nézni, de azért látom, hogy nagyon idegesen figyel.

— Hol a kicsi nyúl? Én nem látom a nyulat — türelmetlenkedik a fiam. Mind jobban kezd kapálózni kézzel, lábbal. Lefogom a két kezét, nézek kifelé.

— Né fiam! — de inkább a söfőr mellé húzódik az ülésen, nehogy nekicsapja az öklét az ablakszemnek, s az kitörjön, vagy elvágja a kezét.

— Hű a kutya mindenit a kölykének! — mérgelődik a söfőr. Én megrettenve nézem őt. A fiam még akkor sem hagyta abba a rugdalózást. Most a két lábát a térdem közé szorítom, de érzem, mennyire feszengeti a lábait. Állandóan a két kezét figyelem, könnyedén rajta tartom a kezemet. Ügyelnem kell, mert nagyon ideges. Ilyenkor csíp, rúg, harap. Tovább mesélek neki.

— Az állomásra megy a fiatal asszonyka? — kérdi a sofőt.

— Elviszem egészen az állomásig.

Két óra múlva lesz a vonatom. Ezekről az óráktól is félek, de a fiamat sikerült elaltatnom. Úgy három óra lehet. Ott álldogálunk a Szamosnál fent, ahol térünk be a Szécsenyi térre. Hol az egyes szám? Becski Irén gyermekorvost keresem, ez fogja meggyógyítani a gyermekem. „Jaj, de jó, hogy itt vagyunk, eljöttünk!” — gondolom örömmel. „Ez egy nagyon jó és tudós idegorvos, ha ez nem tud segíteni, akkor senki. Ez meg tudja gyógyítani, és olyan fiú lesz a gyerekből, mint egy huszártiszt, ne búsulj!” Így ajánlgatták nekem az orvosnőt a falumbeliek.

A kopogtatásra egy kerek képű, kissé telt asszony nyitott ajtót.

— Igen, fiatalasszony, én vagyok Becski Irén.

Bevitt a szobába.

— Üljenek le! — int az orvosnő egy díszes fotelre mutatva.

Igen ám, de a fiam hogy ülne le, amikor ilyen szép szobát még sohasem látott. Futkos ide-oda, mindent egyszerre akarna megtudni, nem tudja, melyiket nézze.

— Ez mi? Ez miért van itt? — áraszt el a kérdéseivel. Én kézen fogva viszem ide-oda, szinte futkosok vele a nagy szobában. Az orvosnő int, hogy ereszem el a kezét, üljek le, és hagyjam szabadon.

— Te milyen szép széki fiú vagy, és biztos, hogy ügyes is vagy. Hogy hívnak? Lehajolva, mosolyogva beszél velem. Megismétli azt, hogy hogy hívnak.

— Juhos Pista vagyok. — Nézi az orvosnőt, s közben ő is kacag.

— Hát ez az asszony ki?

— Ez az én édesanyám.

— Szereted az édesanyádat?

— Ühüm — int a fejével, s közben kapkod a nippek között. — Ez is szép — jegyzi meg.

— Várjál te Pistuka! Egyszerre csak egyet fogj meg. Ez mi, ami most a kezeden van?

— Ez egy kutya, de ez kűből van, ez kemény — ütögeti az egyik kezével.

— Testvéred van?

— Nincsen.

— Apádat szereted?

— Mind üt. Megver, és mind üti a seggemet — mutatja a fenekét.

— Miért szokott megverni?

Pista vonogatja a vállát, csak nagy későre szólal meg.

— Ha anyám otthon van — mutat rám —, nem üt meg, mert anyám örökké azt mondja, hogy: „lasé, lasé.”

Az orvosnő valami játékot ad a kezébe.

— Ezt neked adom, mert te ügyes fiú vagy — dicsérte, s leültette velem szemben egy székre. Ő kérdezett, és a fiam felelgetett. Erre még jól emlékezem.

A fiam hangosabban mondta, hogy bapóék nem velünk laknak. Az orvosnő intett: — Úgy van? — Bólintok, hogy igen.

— Hány éves vagy?

— Ennyi vagyok — mutatja a négy ujját, majd hozzátette a hüvelykujját is. — Vagy ennyi.

— Már szépen számol az ujján, de az ötnél megáll.

Az orvosnő szépen eldicsérte.

— Hát ezzel nincs baj, majd elnövi. Még egy kicsit türelmetlen. Az a baj maguknál, falusi embereknél, hogy nem foglalkoznak a gyermekkel. Nincs idejük, nincs türelmük.

— De drága doktornő — hebegtem, de leintett.

— Én ismerem magukat, tudom, hogy van faluhelyt.

Nézi az iratokat. Engem közben a hideg ráz, hogy a fiam lehúz valamit, oda-csap valamit. Felkelek, de az orvosnő inti, hogy üljek vissza. A gyermek már a szoba másik felében van, közel az ajtóhoz. Én szorulok, hogy kifut. Végül megszólal az orvosnő:

— Te szép, széki legényke, gyere ide, beszéljünk!

A fiam hozzáfut.

— Ki varrta neked ezt a szép fehér inget?

— Né, még feketével van kihímezve!

— Ez fekete? — kérdi az orvosnőtől a fiam.

— Persze, hogy fekete. S ennek a sárga gombos mellénynek milyen a színe?

A fiam nagy hirtelen megfogja a lábji alját.

— Ez kék lábji — vágja ki. Nem tudja, hogy milyen a színe, de tudja, hogy kék lábjinak hívják. És mondja is:

— Ez priccses nadrág.

— Így járnak a nagy legények is?

— Igen, csak azoknak van olyan sárga gombos sziújuk — mutat kereken a hasán.

— Nincsen baj, fiatalasszony, nincsen baj. Négy nap múlva bizottság elé állítjuk.

— De alighogy hazaérek, máris vissza kell jőjtek. Ki sem tudja pihenni magát — súgom az orvosnőnek: üt, csíp, harap, s van, amikor nagyokat kacag, ha nem is kell. De már sírok.

— Igaz, meggyógyítja? Gyógyítsa meg, segítsen rajtunk. Nem egyformán van a drága gyermekem. Mibe kerül? Fizetek. Tudja, jól állunk, van jármos marhánk. Nem vagyunk olyan nagyon elesettek! Drága doktornő, igaz, hogy meggyógyítja?

Barabás István

A Székely Útkereső az egyetemes magyar művelődéstörténet része

Tovább — a megtalált úton

Amikor Beke Sándor 1990 áprilisában gondolt egy nagyot és *Székely Útkereső* cím alatt beindította irodalmi és művelődési havi folyóiratát, a romániai magyar sajtó berkeiben sokan fejcsóválva megmosolyogták. Kétkedők első reagálása a címre vonatkozó kérdés volt: már ismét milyen utat keresnek ezek a székelyek? Az anyagiak ennél nagyobb veszéllyel riasztottak: 1990 tavaszának zűrzavarában a papír, nyomda napról napra rohamosan drágult, a lapterjesztés teljes anarchiába fulladt, az addig lapuló, szélsőséges román sovén-nacionalizmus nyílt támadást indított a jogaiért síkra szálló magyar kisebbség ellen, és akkor ilyen körülmények között a *Székely Útkereső* kicsiny, törekeny gályája meg tud-e küzdeni a piacgazdaság és a politika bős hullámaival? A válasz szívmengető: SIKERÜLT! Beke Sándor és maroknyi csapata — amelyből Csire Gabriella, gyermekirodalmunk kiemelkedő személyisége, Kozma Mária, ismert prózaírónk, és Róth András Lajos, történész maradt mindvégig mellette — folyóiratként tíz éven át tudott felszínen maradni a viharban. Ami nem jelenti, hogy tíz év után meghalt volna: 1999-ben olyan furfangos módon szűnt meg, hogy ma is él és virul tovább: átlényegült a *Székely Útkereső Kiadványok* népszerű kiadvány- és könyvsorozatává. Az utolsó lapszámban Beke Sándor főszerkesztő búcsúcíkke újra fölteszi az induláskor elhangzott kérdést: *milyen út keresésére vállalkoztunk? Válasza: a sok gazdasági nehézséggel küszködő világban méltó helytállásra és itthonmaradásra biztattunk.*
